buvo 4. Pastato ŠV pusėje, pastato pamatuose fiksuotas buvusio kanalo fragmentas, pats mūras suardytas XX a. antroje pusėje tiesiant nuotekų komunikacijas ir ventiliacinius kanalus. Centrinėje dalyje, į P nuo centrinio įėjimo į pastatą, buvusi nuotekų kaupykla suardyta taip pat XX a. antroje pusėje, įrengiant betoninius laiptus įėjimui į pastato rūsį. Šią prielaidą patvirtina ir 1987 m. archeologinių tyrinėjimų medžiaga. Prie vienuolių gyvenamųjų namelių pamatų surastos tokio pat pobūdžio mūrinės konstrukcijos (nameliai 4, 6), archeologo įvardytos kaip tualetų liekanos.

Žvalgymų metu keičiamų inžinerinių komunikacijų vietose vertingas kultūrinio sluoksnio horizontas neaptiktas. Nustatyta, kad kultūrinio sluoksnio horizontai iki 3,8 m gylio suardyti XX a. antroje pusėje vykdytų žemės darbų metu.

The guest house at the Pažaislis Camaldolese Monastery

The cultural layer inside the guest house at the Camaldolese Monastery in Pažaislis (city of Kaunas) and in its vicinity is 1.2–1.7 m thick. No valuable cultural layer was discovered. Fragments of 19th-century masonry walls were found inside and outside the building. It was determined that the masonry structure and masonry structure fragment discovered outside the building are parts of the former sewer system and sewer collector for the guest house.

Audronė Šapaitė

Tilžės gatvės – Žvejų skersgatvio kampas Šiauliuose

2010 m. gegužės mėnesį buvo atlikti žvalgomieji tyrimai projektuojamo Šiaulių vyskupijos pastoracinio centro vietoje Tilžės gatvės – Žvejų sersgatvio kampe, Šiauliuose (bendras plotas 1672 m^2). Būsimų statybų plotas įeina į Šiaulių senojo miesto vietos (UK 27097) teritoriją, yra greta Šv. apaštalų Petro ir Povilo katedros komplekso (UK 850). Suprojektuotas pastatas yra į Š–ŠV nuo katedros šventoriaus. Senasis žemės paviršius išlikęs 5–7 m atstumu nuo katedros šventoriaus tvoros, toliau jis nukastas terasomis Tilžės gatvės ir Žvejų skersgatvio link.

Šiaulių miesto senuosiuose planuose ir ikonografinėje medžiagoje yra užfiksuota, kad XIX–XX a. pirmoje pusėje prie ŠV katedros šventoriaus sienos ėjo Valavičiaus gatvė, stovėjo namai. Po II Pasaulinio karo griuvėsiai šioje vietoje buvo išvalyti, pastatai nebeatstatyti.

Katedros šventoriuje ir jo aplinkoje yra buvusios krikščioniškos kapinės prie pirmosios medinės bažnyčios, stovėjusios dabartinio šventoriaus teritorijoje. Jų buvimą patvirtina ankstesnių archeologinių tyrimų duomenys *(žr. ATL 1996 ir 1997 metais, V., 1998, p. 415; ATL 1998 ir 1999 metais, V., 2000, p. 468)*.

Remiantis turima informacija, buvo padarytos prielaidos, kad žemiau esančiame plote arčiau Tilžės gatvės ir Žvejų skersgatvio galima tikėtis XIX–XX a. pradžios sluoksnio arba jis bus nukastas valant griuvėsius. Katedros šventoriaus teritorijoje ir viršutinėje terasoje į Š ir ŠV nuo šventoriaus tvoros turėtų būti palaidojimų, o šventoriuje gali būti pir-

mosios medinės bažnyčios pamatų liekanų. Žvalgomaisiais tyrinėjimais buvo siekiama patikrinti, ar išlikęs archeologiškai vertingas kultūrinis sluoksnis būsimų statybų vietoje, nustatyti spėjamo užlaidojimo ribą prie projektuojamo pastato PR sienos.

Būsimų žemės kasimo darbų plote buvo iškasta 19 1–2 m² dydžio šurfų, ištirtas 21 m² plotas. Jie paskirstyti taip, kad tinklu užklotų visą plotą, 7 iš jų tankiau išdėstyti prie spėjamos užlaidojimo ribos (1 pav.). Šv. apaštalų Petro ir Pauliaus katedros šventoriaus ribose ir viršutinėse terasose į Š nuo Š šventoriaus tvoros ir į ŠV nuo ŠV tvoros, kur buvo tikimasi užlaidojimo, pirmosios medinės Šiaulių bažnyčios pamatų ir kitų archeologinių struktūrų, buvo atlikti 3D geofizikiniai tyrimai georadaru (Mantas Budraitis, UAB „Geobaltik“). Georadaru žvalgytas 0,45 ha plotas.

Kultūrinio sluoksnio storis šurfų vietose labai nevienodas – nuo 24 cm iki 2,7 m gylio. Daugumoje šurfų kultūrinis sluoksnis suardytas XX a. vidurio ūkinės veiklos, rasta XIX–XX a. radinių. Tarp jų pasitaikė įsimaišiusių pavienių senesnių, XVII a. datuojamų, šukių ir koklių fragmentų, rastos dvi carinės monetos – 1892 m. 3 kapeikos (2 pav.) ir 1860 m. 1/2 kapeikos. Viename šurfe aptiktas prieškariu čia stovėjusių namų pamatų fragmentas. Kitame rastos pastato liekanos – iš savo vietos išjudinti pamatiniai akmenys ir didelis keramikos, stiklinių butelių, metalinių dirbinių kiekis. Pagal fajanso lėkščių, gamintų M. S. Kuznecovo bendrovės (1889–1918 m.) fabrike Rygoje (3 pav.), ir Gubernijos alaus daryklos Šiauliuose 1890–1913 m. stiklinių butelių šukes pastatas datuojamas XIX a. pabaiga – XX a. pirma puse.

4,1 m atstumu nuo šventoriaus ŠV kampo 315° (ŠV) kryptimi 40 cm gylyje atidengtas

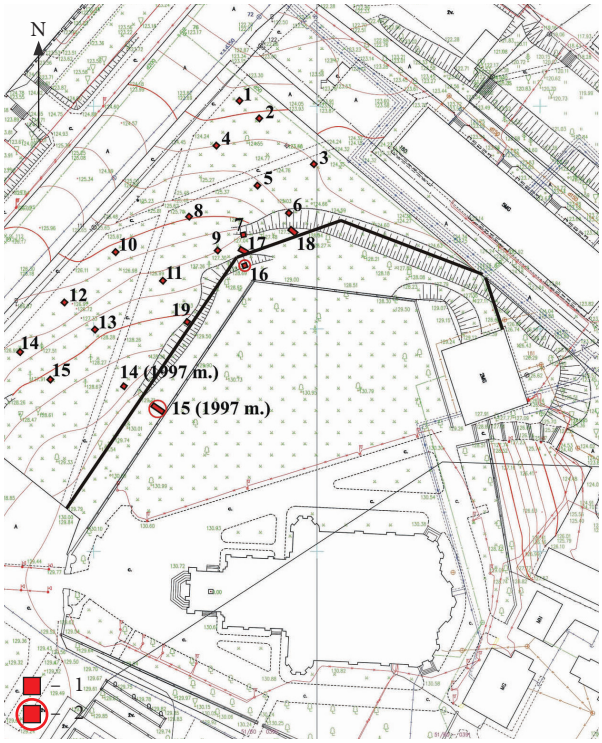

1 pav. Šurfų situacijos planas: 1 – šurfai; 2 – šurfai su kapais. A. Šapaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the test pits: 1 – test pits; 2 – test pits with burials.

2 pav. Aleksandro III 3 kapeikos, Rusija, 1892 m., Sankt Peterburgo kalykla, varis. A. Šapaitės nuotr.

Fig. 2. An Alexander III 3 kopeck coin, Russia, 1892, St Petersburg mint, copper.

3 pav. Fajansinė lėkštė su M. S. Kuznecovo bendrovės fabriko Rygoje ženklu. A. Šapaitės nuotr.

Fig. 3. A faience plate with the mark of the M. S. Kuznecov factory in Rīga.

4 pav. Kapo 4 kojūgalis. A. Šapaitės nuotr.

Fig. 4. The foot of burial 4.

kapo 4 kojūgalis (4 pav.). Užfiksavus jo vietą, kapas nejudintas ir vėl užkastas.

2010 m. ir 1997–1999 m. archeologinių tyrimų metu aptikti kapai viršutinėje terasoje prie ŠV šventoriaus sienos ir šventoriaus ribose patvirtina rašytinę informaciją apie kalvos viršūnėje buvusias krikščioniškas kapines, kuriose pradėta laidoti pastačius pirmąją medinę Šiaulių bažnyčią 1445 m. Kapinės datuojamas XV–XIX a. I puse. Vėlesni pastatai ir Valavičiaus gatvė buvo įrengti buvusių kapinių vietoje. 2010 m. rastas kapas ir šurfai be palaidojimų patikslino, kur eina išlikusių kapinių riba – ji yra ne toliau kaip už 6 m nuo ŠV šventoriaus tvoros.

Žvalgant georadaru aptikta įvairios kilmės anomalijų. Dalį jų galima paaiškinti XX a. būdinga veikla – šiluminės trasos, gėlių klomba ar atspindys nuo medžių. Palei šventoriaus tvorą vidinėje pusėje besitęsianti anomalija greičiausiai susijusi su gruntais, kurie buvo užversti po šventoriaus tvoros rekonstrukcijos.

90–120 cm gylyje į Š nuo katedros pradeda ryškėti įdomios formos anomalija, kuri tęsėsi iki 2,7–3 m gylio. Vienas iš jos kilmės variantų gali būti sienos ar pamatų liekanos. Tai patvirtinti ar paneigti gali tik archeologiniai kasinėjimai.

Tame pačiame gylyje atsiranda smulkesnių anomalijų vietų į Š ir į P nuo katedros. Gali būti, kad bent dalis jų yra kapų duobės. Viena ryški apvali anomalija 1,5–1,8 m gylyje fiksuota plotelyje už šventoriaus ribų, į Š nuo šventoriaus Š tvoros dalies. Pjūvyje ji traktuojama kaip atspindys nuo metalinio daikto.

Plote už šventoriaus ribų į ŠV nuo ŠV tvoros dalies ryškesnių anomalijų nesimato. Tačiau archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai vienareikšmiškai parodė ten esant palaidojimus. Tokį neatitikimą paaiškina faktas, kad kapo duobės su maišyto molio užpildu sunkiai išsiskiria įžeminio molio fone ne tik vizualiai, bet ir savo elektrinėmis savybėmis. Todėl georadaras nefiksuoja tokio grunto pasikeitimo. Galima daryti išvadą, kad ir šventoriaus teritorijoje yra daugiau dėl tos pačios priežasties neužfiksuotų kapų duobių.

Bendras ištirtas plotas – 21 m^2, georadaru žvalgytas 0,45 ha plotas. Kultūrinio sluoksnio storis – nuo 24 cm iki 2,7 m gylio. Aptiktos pastatų, stovėjusių šioje vietoje XIX a. pabaigoje – XX a. I pusėje, liekanos ir kapas iš XV–XIX a. I pusės krikščioniškų kapinių. Pavienės XVII a. koklių ir keramikos šukės rodo, kad čia yra buvęs ankstyvesnis kultūrinis sluoksnis, tačiau jis sunaikintas XIX–XX a., išlikę tik pavieniai radiniai.

Radiniai saugomi ŠAM.

The corner of Tilžės Street and Žvejų Alley in Šiauliai

In 2010, a field evaluation (a total of 1672 m^2) was conducted at the site of the planned diocesan pastoral centre at the corner of Tilžės Street and Žvejų Alley near the Cathedral of SS Peter and Paul in Šiauliai. 21 m^2 were excavated (Fig. 1) and 0.45 ha surveyed using georadar. The thickness of the cultural layer was very uneven: from 24 cm to 2.7 m. The remains of buildings that stood at this site in the late 19th – first half of the 20th century were discovered. Two imperial Russian coins (Fig. 2), sherds of faience plates manufactured by the M. S. Kuznecov factory (1889–1918) in Rīga (Fig. 3), and shards of 1890–1913 glass bottles from the Gubernija Brewery in Šiauliai were found.

The foot of burial 4 (Fig. 4) was unearthed at a distance of 4.1 m from the NW corner of the cathedral's churchyard. The grave belongs to the Christian cemetery from the 15th – first half of the 19th century. Anomalies, one of which could be the remains of a wall or a foundation, were recorded using georadar to the N of the cathedral.

Ramūnas Šmigelskas

Pašiaušės jėzuitų kolegijos vieta

2010 m. vykdant statybos darbus Pašiaušės kaime (Kelmės r.), kasant griovį aptikti žmonių palaikai. Darbai buvo sustabdyti, o vietovė įtraukta į Kultūros vertybių registrą (UK 34681) kaip buvusi Jėzuitų kolegijos vieta. Planuojamų komunikacijų vietose atlikti žvalgomieji tyrimai.

Archeologiniai tyrimai šioje vietoje anksčiau nevykdyti. Apie Pašiaušės istoriją žinoma iš istorikų darbų. Kolegiją jėzuitai įkūrė 1654 m. buvusiame Pašiaušės dvare, kuris iki XVII a. priklausė Beinartų giminei. Kolegijos egzistavimo laikotarpiu 1654–1773 m. šioje vietoje stovėjo medinė bažnyčia bei dar keli mediniai įvairios paskirties pastatai, kurie kelis kartus sudegė. Žinoma buvus gaisrus 1656, 1666, 1698, 1714, 1753 m. 1682 m. pradėtas statyti dviejų aukštų kvadrato formos su uždaru kiemu mūrinis kolegijos pastatas. 1686 m. pradėta mūrinės bažnyčios statyba. Bažnyčia buvusi 140 pėdų ilgio ir 75 pėdų pločio, 3 navų, kurios atskirtos kolonų eilėmis. 1773 m. panaikinus jėzuitų ordiną, Pašiaušės kompleksas perduotas Edukacinės komisijos žinion. XIX a. viduryje Šiauliuose statant dabartinę Juliaus Janonio gimnaziją, caro valdžia leido griūvančius Pašiaušės kolegijos pastatus naudoti kaip statybinę medžiagą.

Žvalgomieji tyrinėjimai vykdyti ištiriant 10 2x2 m dydžio šurfų ir vieną 2x5 m dydžio žvalgomąją perkasą statybų metu kasto griovio vietoje, kuriame buvo aptikti žmonių palaikai. Tyrimų metu buvo ištirtas bendras 52,9 m^2 plotas. Šurfai 4 ir 10 buvo praplėsti dėl aptiktų palaidojimų.